

vezet beszámolója munkájukról. Határidő: a III. és IV. elnökségi ülés. Felelős *Poprády Géza*.

h) Az új szekciók munkájának folyamatos támogatása. Felelős *Báttonyi Béláné*.

2. Szakmai feladatok

a) A 19. vándorgyűlés. Határidő: 1987. augusztus 5–6–7–8. Felelős *Poprády Géza*. b) Az 1988–1990. évi vándorgyűlések javasolt tematikájának összeállítása. Határidő: a IV. elnökségi ülés. Felelős: *Poprády Géza*. c) Magyar–brit szeminárium. Határidő 1987. április 10–11. Felelős: *Pröhle Éva*. d) Beszámoló a Soros Program Iroda munkájáról. Határidő az V. elnökségi ülés. Felelős: *Billédi Ferencné, Poprády Géza*. e) Az 1986. évi évkönyv megjelentetése. Határidő: 1987. december. Felelős: *Kovács Dezső*. f) Az egyesületi *Tájékoztató* megjelentetése négy alkalommal. Felelős *Báttonyi Béláné*. g) A *Közművelődési könyvtári irányelvek* c. IFLA tájékoztató kiadása. Határidő: 1987. június 20. (kéziratleadás). Felelős *Báttonyi Béláné*. h) Angol nyelvű tájékoztató

megjelentetése az MKE-ről. Határidő: 1987. november 15. (kéziratleadás). Felelős: *Pröhle Éva*. i) Folyamatos kapcsolattartás a könyvtári szaksajtóval. Felelős: *Poprády Géza*.

3. Nemzetközi kapcsolatok

a) A meglévő kétoldalú kapcsolataink folyamatos ápolása. Felelős: *Billédi Ferencné dr., Pröhle Éva*. b) A folyamatos együttműködés kiépítése a horvát, holland, finn, nyugatnémet egyesületekkel. Felelős: *Billédi Ferencné dr., Pröhle Éva*. c) Az IFLA tevékenység folyamatos hazai koordinálása. Felelős: *Billédi Ferencné dr., Pröhle Éva*.

4. Egyebek

a) Javaslat kitüntetésekre. Határidő a III. elnökségi ülés. Felelős: *Poprády Géza*. b) A folyamatos kapcsolatok ápolása a társ-szervezetekkel. Felelős: MTESZ TTT: *Ottovay László*, MNE: *Poprády Géza*. c) Könyvtárosból előkészítésszervezése az 1988. évi farsang idejére. Felelős: *Báttonyi Béláné*.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége

A török sajtótörténet kezdetei

Törökország fejlődésében jelentős változásokat hoztak a 18. század végén és a 19. század első felében életbe léptetett reformok. Ezek megnyitották az utat a könyvnyomtatás elterjedése előtt, és lehetővé tették az időszaki sajtó megszületését. Az első török nyelvű újság csaknem 100 évvel később jelent meg, mint *Ibrahim Mütefferika* nyomdájának első terméke.

A 18. század végén az oszmán birodalomban számos idegen nyelvű újságot bocsátottak ki: 1794-ben a Francia Köztársaság kormánya határozatot hozott arról, hogy az Isztambulban működő francia követség francia nyelven jelentessen meg újságot, részben a Törökországban élő franciák, részben pedig más európaiak számára. Az újság címe: *Bulletin de Nouvelle*, az első szám 1794. július 3-án jelent meg. 1796 őszétől új lapot jelentetett meg az isztambuli francia követség. A *Gazette Française de Constantinople* megjelentetésével a francia követség az Európában zajló politikai és hadi eseményekről kívánta tájékoztatni olvasóit, az osz-

mán birodalom belpolitikai eseményeinek közlésére természetesen nem volt felhatalmazása. A politikai lap viszonylag rövid életű volt, az újság kibocsátása Napóleon egyiptomi partraszállása után gyakorlatilag megszűnt. A lap felélesztésére a századfordulót követő években többször is történt kísérlet.

A török sajtó keletkezése szorosan az izmiri francia kolónia tagjainak kereskedelmi és egyéb kulturális tevékenységéhez kapcsolódott. Számos Izmirben élő francia kereskedő folytatott élénk kereskedelmet a Földközi-tenger keleti területén fekvő országokkal és Kis-Ázsiával. Természetes, hogy ezeknek a kereskedőknek az üzleti érdekei szorosan összefonódtak a franciaországi uralkodó osztály közel-keleti politikai törekvéseivel, bár érdekeik nem mindig és nem mindenben találkoztak Franciaország hivatalos politikájával. Ezek az ellentmondások visszatükröződtek az Izmirben kiadott francia nyelvű újságok sorsában.

1824-ben Izmirben bocsátották ki a francia

nyelvű lapok sorában immár a harmadikat; *Smyrna* címmel. Kibocsátója, létrehozója: *Charles Trikon* francia kereskedő volt. A néhány hónapig rendszeresen megjelenő lap élesen támadta az oszmán birodalom görögellenes politikáját. Olyannyira, hogy a *reis ül küt-tab* (a kancellária vezetője) felszólítására a francia konzul beszüntette a lap kiadását.

Izmir azonban nem maradt újság nélkül: 1824 októberében *Le Spectateur Oriental* címmel újabb lapot bocsátottak ki a francia kolónia tagjai. Alcíme: *Kereskedelmi, politikai és irodalmi újság*. Az első olyan hetilap volt, amely alapos és teljességre törekvő információt adott az Európában zajló eseményekről, az oszmán birodalom tartományainak belpolitikájáról és az országok közötti kereskedelemről. Az európai politikai események sorában ezekben az évtizedekben elsőrendű kérdés volt Görögország politikai helyzete, a görög–török háború kimenetele. Az újság a politikai események tárlásában a török orientációhoz igazodott. A cikkek alapján érezhető, hogy a Görögországban zajló nemzeti felszabadító mozgalmak fellendülése miatt az Izmirben tartózkodó francia kereskedők érdekei egyre inkább háttérbe szorultak. Az újság politikai állásfoglalása kivívta Anglia és Oroszország heves tiltakozását, mire a francia követség és a szultáni kancellária úgy határozott, hogy megjelentetését átmenetileg befagyasztják.

1827-ben újabb lap kiadását tervezték az izmiri kereskedelmi körök. *Alexandre Black*, akinek apja az udvar szolgálatában álló neves ügyvéd volt, és családjának XVI. Lajos francia király kivégzése után el kellett hagynia Franciaországot – Izmirben telepedett le. Korábban különböző franciaországi lapoknál dolgozott, hol újságíró, hol lapkiadó volt. Több cikkében hevesen ostromozta az európai nagyhatalmak egymás elleni acsarkodását. Mindenütt „Black bej”-ként tisztelték, később így írta alá cikkeit is.

1828 januárjában Black bej francia nyelvű lapot adott ki Izmirben, ez volt a *Courrier de Smyrne*, amely viszonylag rendszeresen 1830-ig jelent meg. Népszerű lett, sokan olvasták cikkeit.

II. Mahmud szultán 1830-ban meghívta A. Blackot Isztambulba, hogy szervezze meg az első oszmán újság megjelentetését. A *Moniteur Ottoman* 1831-ben jelent meg francia nyelven. Két részből állt: tartalmát hivatalos tudósítások és félhivatalosan közölt hírek al-



kották. *Iskit* török kutató szerint a lap mindenkor a Magas Porta érdekeit képviselte.

Az első török nyelvű lap, a *Takvim-i vekai* (Az események kalendáriuma) első száma 1831. november 11-i keltezésű, ezt a dátumot tartják a török szakirodalomban a *török idősza-ki sajtó kezdetének*. Az újság ötezer példányban jelent meg; két-két példányban hivatalból megküldték minden minisztériumnak, a főváros katonai és polgári szerveinek, a városi és a vidéki előljáráóságoknak, a követségeknek, s végül a külföldi államok konzuljainak. Az újságban „világi hírek”, továbbá a belpolitikai események hírei voltak olvashatók. (Például beszámoló jelent meg II. Mahmud szultán egyik külföldi utazásáról, az új hadsereg diszszemléjének üszküdari fogadtatásáról, Medzsid herceg iskolába iratásának ünnepi ceremóniájáról, a sztambuli tűzvészről, az oszmán birodalom tartományaiiban zajló eseményekről, az albániai felkelésről, Bagdad kormányzójának, Davud pasának letartóztatásáról stb.)

Az újság iránt megnövekedett érdeklődés hatására 1832-ben örmény, arab és perzsa nyelven is kiadták. Ne gondoljunk azonban arra, hogy a felsorolt nyelveken való kiadás a török újság hiteles, pontos lefordításával volt egyenlő! A különböző nyelvű újságok olvasóik

speciális érdeklődésére figyelve más-más módon jelentek meg.

A Takvim-i vekai 6–8 oldalas, 40 × 27 cm méretű kiadvány volt. Az újságot nem hivatalos újságírók írták, főleg diákok, írók köréből kerültek ki az első „alkalmi” újságírók.

Az újságban megjelenő híreket a nagyvezír polgári ügyekkel foglalkozó eljáróságának titkára cenzúrázta; a hadi események a szeraszer (hadügyminiszter) segédtsíjtjéhez tartoztak.

A szigorú ellenőrzés oly mértékben meglátsozott az újság híranyagán, hogy az érdeklődés kezdett alábbhagyni iránta. A korabeli tudósító szerint: „a Takvim-i vekai hivatalos újságként jött létre, hetilapként. Előbb a hivatalos közlemények, aztán a kül- és belföldi hírek következtek. Később a lap tartalma megváltozott, csupán a szultáni családra, és a kevésbé érdekes hivatalos közleményekre korlátozódtott. Így az újság elvesztette közönségével sajátos kapcsolatát.”

Az újság nagy hibája volt, hogy rendszeretlenül került olvasói elé. Néha hetente, néha havonta, majd még ritkábban jelent meg.

1832-ben például 24 száma volt, 1833-ban 18, 1836-ban 17, 1842-ben 12, 1859-ben 8. 1860-tól az újság már alig jelentkezett, 1878-ban kiadása abbamaradt.

Helyette adták ki a „Varaka-yi mahsusa”-t (Speciális levelek). A török kormány csak fontos politikai anyagot jelentetett meg a Speciális levelekben. Ebben jelent meg a gülhanei hattiserif, az oszmán birodalom első alkotmányának szövege 1839-ben, továbbá az egyiptomi és a krími hadjárat legfontosabb hírei.

A korabeli olvasók véleménye így sűrithető össze: „Hiába friss az újságszám, ha az újság öreg, idejétmúlt”.

Népszerűségét nyelvezete sem mozdította elő. A legtöbb híranyagot a medresze (vallási főiskola) végzős diákjai írták terjengős stílusban, teletűzdelve arab és perzsa szóvirágokkal, unalmas frázisokkal, épp csak a tiszta török nyelvet kerülték!

A hiányosságok ellenére a Takvim-i vekai a 19. század harmincas éveinek egyetlen török újságja, a török sajtó történetében mindenképp pozitív szerepet játszott.

Kleinné dr. Horváth Magda

Kérdezz–felelek

Egy könyvtár vezetője kérdezi a nyugdíjas könyvtáros szabadságának mértékéről:

„A nem teljes munkaidőben (heti 21 órában), munkaviszony keretében foglalkoztatott nyugdíjas könyvtárosnak csak az évi 15 munkanap alapszabadság időarányos részét kell kiadni, vagy a szabadság mértékének megállapításakor a munkaviszonyban töltött idő alapján járó (a háromévenkénti egy munkanap) pótszabadságot is számításba kell venni?”

Válasz:

A munkaviszonyban foglalkoztatott nyugdíjast ugyanolyan jogok illetik meg, mint a többi, munkaviszonyban álló dolgozót. Ha tehát a nyugdíjossal könyvtáros munkakörben létesítettek munkaviszonyt, szabadságának kiszámításakor az évi 15 munkanap alapszabadságon felül a munkaviszonyban töltött ideje alapján járó (minden munkaviszonyban töltött három év után egy, de legfeljebb kilenc munkanap) pótszabadságot is figyelembe kell venni.

A szabadság mértékét nem befolyásolja az, hogy a dolgozót (tehát a szóban forgó esetben a nyugdíjast) teljes (heti 42 órás) munkaidőben foglalkoztatják, vagy csak annak egy részében. A heti 21 órában dolgozó könyvtárost tehát ugyanannyi munkanap szabadság illeti meg, mint a heti 42 órában alkalmazottat, feltéve, hogy munkaidő-beosztása szerint minden munkanapon dolgoznia kell. Ugyanez a szabály vonatkozik az egyéb munkakörökben főállásban vagy részfoglalkozásban, mellékfoglalkozásban alkalmazott dolgozók szabadságának mértékére.

A szabadság mértékének kiszámításakor azt kell figyelembe venni, hogy a munkaviszonyt milyen időtartamra létesítették. Ha a munkaviszony az egész naptári évben fennállt (mert például határozatlan időre szól), akkor a teljes naptári évre járó szabadságot kell megállapítani, ellenkező esetben az évi szabadságnak a munkaviszony időtartamára eső arányos részét.